

L. A. BILL No. XXX OF 2022.

A BILL

**FURTHER TO AMEND THE YASHWANTRAO CHAVAN
MAHARASHTRA OPEN UNIVERSITY ACT, 1989, THE
5 KAVI KULAGURU KALIDAS SANSKRIT VISHVAVIDYALAYA
(UNIVERSITY) ACT, 1997 AND THE MAHARASHTRA
PUBLIC UNIVERSITIES ACT, 2016.**

सन २०२२ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ३०.

यशवंतराव चळाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ अधिनियम, १९८९, कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) अधिनियम, १९९७ आणि महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ या अधिनियमांमध्ये आणखी सुधारणा करण्यासाठी विधेयक.

(विधानसभेने दिनांक २१ डिसेंबर, २०२२ रोजी संपत केल्याप्रमाणे)

ज्याअर्थी, राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांचे अधिवेशन चालू नव्हते ;

१९८९ चा २०. १५ महा. १९९७ चा ३३. महा. २०१७ चा ६. अधिनियम, १९८९, कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) अधिनियम, १९९७ आणि महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ या अधिनियमांमध्ये आणखी सुधारणा करण्यासाठी महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी तात्काळ कार्यवाही करणे जीमुळे आवश्यक व्हावे अशी परिस्थिती अस्तित्वात असल्याबद्दल त्यांची

खात्री पटली होती ; आणि, म्हणून, त्यांनी दिनांक २४ नोव्हेंबर २०२२ रोजी यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त २०२२ चा विद्यापीठ, कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) आणि महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ (सुधारणा) अध्यादेश, २०२२, हा प्रख्यापित केला होता ;
महा.
अध्या. १३.

आणि ज्याअर्थी, उक्त अध्यादेशाचे राज्य विधानमंडळाच्या अधिनियमात रुपांतर करणे इष्ट आहे ; त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या त्राहत्तराब्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :— ५

प्रकरण एक प्रारंभिक.

संक्षिप्त नाव व १. (१) या अधिनियमास, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, कवि कुलगुरु कालिदास प्रारंभ. संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) आणि महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ (सुधारणा) अधिनियम, २०२२, असे म्हणावे. १०

(२) तो, दिनांक २४ नोव्हेंबर २०२२ रोजी अंमलात आला असल्याचे मानण्यात येईल.

प्रकरण दोन

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ अधिनियम, १९८९ याची सुधारणा.

सन १९८९ चा २. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ अधिनियम, १९८९ (यात, याप्रकरणात, यापुढे ज्याचा महाराष्ट्र निर्देश, “मुक्त विद्यापीठ अधिनियम” असा केला आहे) याच्या कलम १० मध्ये,— १९८९ चा
अधिनियम क्रमांक २० याच्या कलम १० ची सुधारणा. १५ महा. २०.

(१) पोट-कलम (१) मधील,—

(क) खंड (क) मध्ये,—

(एक) “एक समिती” या मजकुराएवजी, “एक शोध-नि-निवड समिती” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-खंड (एक) ऐवजी, पुढील उप-खंड दाखल करण्यात येईल :— २०

“(एक) कुलपतीने नामनिर्देशित केलेला सदस्य, जो उच्च शिक्षण क्षेत्रातील विख्यात व्यक्ती असेल आणि जो एकतर, शिक्षण क्षेत्रातील राष्ट्रीय ख्यातीची विख्यात विद्वान व्यक्ती किंवा पद्म पुरस्कारप्राप्त व्यक्ती असेल ;” ;

(तीन) उप-खंड (तीन) नंतर, पुढील उप-खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“(चार) विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या अध्यक्षाने नामनिर्देशित केलेला सदस्य ;” ; २५

(ख) खंड (ग) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

“(ग) समितीवर नामनिर्देशित केलेले सदस्य, अशा व्यक्ती असतील की ज्या, विद्यापीठाशी किंवा विद्यापीठाच्या कोणत्याही महाविद्यालयाशी किंवा कोणत्याही मान्यताप्राप्त परिसंस्थेशी कोणत्याही रीतीने संबंधित असणार नाहीत ;” ; ३०

(ग) खंड (घ) मधील, “तीन” हा मजकूर वगळण्यात येईल ;

(२) पोट-कलम (१८) मधील,—

(क) खंड (क) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येतील :—

“(क) उच्चस्तरिय क्षमता, सचोटी, नैतिकता व संस्थात्मक बांधिलकी असलेली व्यक्ती असेल ;” ३५

(क-१) कोणत्याही विद्यापीठात प्राध्यापक म्हणून किमान दहा वर्षांचा अनुभव असलेला किंवा शैक्षणिक नेतृत्व सिद्ध केल्याच्या पुराव्यासह लौकिकप्राप्त संशोधन किंवा शैक्षणिक प्रशासकीय संघटनेतील दहा वर्षांचा अनुभव असलेला विख्यात शिक्षणतज्ज्ञ असेल ;” ;

(ख) खंड (घ) मधील, “शैक्षणिक अर्हता” या मजकुराएवजी, “अतिरिक्त शैक्षणिक अर्हता” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(३) पोट-कलम (१फ) नंतर, पुढील पोट-कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

“(१ग) जर कुलपतीने निवड केलेली व्यक्ती, कुलगुरु पदाचा कार्यभार स्वीकारीत नसेल तर, कुलपतीस, नामिकेतील उर्वरित व्यक्तींमधून अन्य सुयोग्य व्यक्तीची निवड करता येईल किंवा त्यास, एकतर त्याच समितीकडून किंवा या प्रयोजनासाठी नवीन समिती घटित केल्यानंतर, अशा नवीन समितीकडून, नवीन नामिकेची मागणी करता येईल .”.

५	<p>३. मुक्त विद्यापीठ अधिनियमाच्या कलम १०अ ऐवजी, पुढील कलम दाखल करण्यात सन १९८९ चा येईल :—</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 15%;">महाराष्ट्र</td></tr> <tr> <td>अधिनियम क्रमांक</td></tr> <tr> <td>२० याच्या कलम</td></tr> <tr> <td>१०अ याएवजी</td></tr> <tr> <td>नवीन कलम</td></tr> <tr> <td>दाखल करणे.</td></tr> </table>	महाराष्ट्र	अधिनियम क्रमांक	२० याच्या कलम	१०अ याएवजी	नवीन कलम	दाखल करणे.
महाराष्ट्र							
अधिनियम क्रमांक							
२० याच्या कलम							
१०अ याएवजी							
नवीन कलम							
दाखल करणे.							

१० “१०अ. प्र-कुलगुरु म्हणून एखाद्या व्यक्तीची व्यवस्थापन मंडळाकडे शिफारस करणे हा, प्र-कुलगुरु. कुलगुरुचा विशेषाधिकार असेल. व्यवस्थापन मंडळ, कुलगुरुच्या शिफारशीवरून, विद्यापीठासाठी प्र-कुलगुरुंची नियुक्ती करील. प्र-कुलगुरुंची नियुक्ती, परिनियमांद्वारे विहित करण्यात येईल, अशा मुदतीसाठी व अशा वित्तलब्धीवर आणि सेवेच्या इतर शर्तीवर करण्यात येईल आणि तो, विहित करण्यात येईल अशा अधिकारांचा वापर करील व अशी कामे पार पाडील.”.

१५ प्रकरण तीन

कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) अधिनियम, १९९७ याची सुधारणा.

१९९७ चा ४. कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) अधिनियम, १९९७ (यात, सन १९९७ चा महा. ३३. याप्रकरणात, यापुढे ज्याचा निर्देश, “संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) अधिनियम” असा केला आहे) याच्या महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३३ याच्या कलम १२ ची सुधारणा.

२० (१) पोट-कलम (१) मधील,—

(क) खंड (क) मध्ये,—

(एक) “एक समिती” या मजकुराएवजी, “एक शोध-नि-निवड समिती” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-खंड (एक) ऐवजी, पुढील उप-खंड दाखल करण्यात येईल :—

२५ “(एक) कुलाधिपतीने नामनिर्देश केलेला सदस्य, जो उच्च शिक्षण क्षेत्रातील विख्यात व्यक्ती असेल आणि जो एकतर, शिक्षण क्षेत्रातील राष्ट्रीय ख्यातीची विख्यात विद्वान व्यक्ती किंवा पद्म पुरस्कार प्राप्त व्यक्ती असेल ;”;

(तीन) उप-खंड (तीन) नंतर, पुढील उप-खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

३० “(चार) विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या अध्यक्षाने नामनिर्देशित केलेला सदस्य ;” ;

(ख) खंड (ग) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

“(ग) समितीवर नामनिर्देशित केलेले सदस्य, अशा व्यक्ती असतील की ज्या, विद्यापीठाशी किंवा विद्यापीठाच्या कोणत्याही महाविद्यालयाशी किंवा कोणत्याही मान्यताप्राप्त परिसंस्थेशी कोणत्याही रीतीने संबंधित असणार नाहीत ;” ;

३५ (ग) खंड (घ) मधील, “तीन” हा मजकूर वगळण्यात येईल ;

(२) पोट-कलम (३क) मधील,—

(क) खंड (क) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येतील :—

“ (क) उच्च स्तरीय क्षमता, सचोटी, नैतिकता व संस्थात्मक बांधिलकी असलेली व्यक्ती असेल;

(क-१) कोणत्याही विद्यापीठात प्राध्यापक म्हणून किमान दहा वर्षांचा अनुभव असलेला ५ किंवा शैक्षणिक नेतृत्व सिद्ध केल्याच्या पुराव्यासह लौकिकप्राप्त संशोधन किंवा शैक्षणिक प्रशासकीय संघटनेतील दहा वर्षांचा अनुभव असलेला विख्यात शिक्षणतज्ज्ञ असेल ;”;

(ख) खंड (घ) मधील, “ शैक्षणिक अर्हता ” या मजकुराऐवजी, “ अतिरिक्त शैक्षणिक अर्हता ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(३) पोट-कलम (४) मधील,—

१०

(क) विद्यमान परंतुकापूर्वी, पुढील परंतुक समाविष्ट करण्यात येईल :—

“ परंतु, जर कुलाधिपतीने निवड केलेली व्यक्ती, कुलगुरु पदाचा कार्यभार स्वीकारीत नसेल तर, कुलाधिपतीस, नामिकेतील उर्वरित व्यक्तींमधून अन्य सुयोग्य व्यक्तीची निवड करता येईल किंवा त्यास, एकतर त्याच समितीकडून किंवा या प्रयोजनासाठी नवीन समिती घटित केल्यानंतर, अशा नवीन समितीकडून, नवीन नामिकेची मागणी करता येईल : ” ; १५

(ख) विद्यमान परंतुकामधील, “ परंतु ” या मजकुराऐवजी, “ परंतु आणखी असे की, ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९९७ चा

५. महाराष्ट्र अधिनियम पोट-कलम दाखल करण्यात येईल :—
क्रमांक ३३ याच्या

कलम १३ ची

सुधारणा.

“ (१) सम-कुलगुरु म्हणून एखाद्या व्यक्तीची व्यवस्थापन परिषदेकडे शिफारस करणे हा, कुलगुरुचा २० विशेषाधिकार असेल. व्यवस्थापन परिषद, कुलगुरुच्या शिफारशीवरून, विद्यापीठासाठी सम-कुलगुरुची नियुक्ती करील.”.

प्रकरण चार

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ याची सुधारणा.

सन २०१७ चा

६. महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ (यात, याप्रकरणात, यापुढे ज्याचा निर्देश, २५ २०१७ चा महा. ६.
महाराष्ट्र अधिनियम “ सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम ” असा केला आहे) याच्या कलम ११ मध्ये,—

क्रमांक ६ याच्या

कलम ११ ची

सुधारणा.

(१) पोट- कलम (३) मधील,—

(क) खंड (क) मध्ये,—

(एक) “ एक समिती ” या मजकुराऐवजी, “ एक शोध-नि-निवड समिती ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

३०

(दोन) उप-खंड (एक) ऐवजी, पुढील उप-खंड दाखल करण्यात येईल :—

“ (एक) कुलपतीने नामनिर्देशित केलेला सदस्य, जो उच्च शिक्षण क्षेत्रातील विख्यात व्यक्ती असेल आणि जो एकतर, शिक्षण क्षेत्रातील राष्ट्रीय ख्यातीची विख्यात विद्वान व्यक्ती किंवा पद्म पुरस्कारप्राप्त व्यक्ती असेल ; ”;

(तीन) उप-खंड (तीन) नंतर, पुढील उप-खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“ (चार) विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या अध्यक्षाने नामनिर्देशित केलेला सदस्य; ” ;

(ख) खंड (ग) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

५

“ (ग) समितीवर नामनिर्देशित केलेले सदस्य, अशा व्यक्ती असतील की ज्या, संबंधित विद्यापीठाशी किंवा त्या विद्यापीठाच्या कोणत्याही महाविद्यालयाशी किंवा कोणत्याही मान्यताप्राप्त परिसंस्थेशी कोणत्याही रीतीने संबंधित असणार नाहीत ; ”;

(ग) खंड (घ) मधील, “ तीन ” हा मजकूर वगळण्यात येईल ;

(घ) खंड (च) मधील,—

१०

(एक) उप-खंड (एक) ऐवजी, पुढील उप-खंड दाखल करण्यात येतील :—

“ (एक) उच्च स्तरीय क्षमता, सचोटी, नैतिकता व संस्थात्मक बांधिलकी असलेली व्यक्ती असेल ;

१५

(एक-क) कोणत्याही विद्यापीठात प्राध्यापक म्हणून किमान दहा वर्षांचा अनुभव असलेला किंवा शैक्षणिक नेतृत्व सिद्ध केल्याच्या पुराव्यासह लौकिकप्राप्त संशोधन किंवा शैक्षणिक प्रशासकीय संघटनेतील दहा वर्षांचा अनुभव असलेला विख्यात शिक्षणतज्ज असेल. ” ;

(दोन) उप-खंड (चार) मधील, “ शैक्षणिक अर्हता ” या मजकुराऐवजी, “ अतिरिक्त शैक्षणिक अर्हता ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(२) पोट-कलम (४) मधील,—

२०

(क) विद्यमान परंतुकापूर्वी, पुढील परंतुक समाविष्ट करण्यात येईल :—

“ परंतु, जर कुलपतीने निवड केलेली व्यक्ती, कुलगुरु पदाचा कार्यभार स्वीकारीत नसेल तर, कुलपतीस, नामिकेतीने उर्वरित व्यक्तींमधून अन्य सुयोग्य व्यक्तीची निवड करता येईल किंवा त्यास, एकतर त्याच समितीकडून किंवा या प्रयोजनासाठी नवीन समिती घटित केल्यानंतर, अशा नवीन समितीकडून, नवीन नामिकेची मागणी करता येईल : ” ;

२५

(ख) विद्यमान परंतुकामधील, “ परंतु, ” या मजकुराऐवजी, “ परंतु आणखी असे की, ” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

७. सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियमाच्या कलम १३ मध्ये, पोट-कलम (६) ऐवजी, पुढील पोट-कलम सन २०१७ चा दाखल करण्यात येईल :—

“ (६) प्र-कुलगुरु म्हणून एखाद्या व्यक्तीची व्यवस्थापन परिषदेकडे शिफारस करणे हा, कुलगुरुच्या विशेषाधिकार असेल. व्यवस्थापन परिषद, कुलगुरुच्या शिफारशीवरून, विद्यापीठासाठी प्र-कुलगुरुची नियुक्ती करील.”.

महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
६ याच्या कलम
१३ ची सुधारणा.

८. सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियमाच्या कलम १०९ मध्ये,—

(१) पोट-कलम (३) मधील, खंड (छ) नंतर, दुस-या परंतुकाऐवजी, पुढील परंतुक दाखल करण्यात येईल :—

सन २०१७ चा
महाराष्ट्र
अधिनियम क्रमांक
६ याच्या कलम
१०९ ची सुधारणा.

३५

“ परंतु आणखी असे की, २०२३-२०२४ या शैक्षणिक वर्षासाठी, उच्च शिक्षणाचे नवीन महाविद्यालय किंवा परिसंस्था सुरु करण्यासाठी इरादा पत्र मागवण्यासाठी अर्ज करण्याचे, अधिष्ठाता मंडळाकडून अर्जाची छाननी करण्याचे व राज्य शासनाकडे पाठविण्याचे आणि राज्य शासनाकडून इरादा पत्र देण्याचे दिनांक वाढविण्याच्या दृष्टीने, खाली दिलेल्या तक्त्याच्या स्तंभ (२) मध्ये विनिर्दिष्ट

केल्याप्रमाणे, पोट-कलम (३) च्या खंड (क), (ग) व (घ) मध्ये निर्दिष्ट केलेले दिवस किंवा दिनांक हे, उक्त तक्त्याच्या स्तंभ (३) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे दिवस किंवा दिनांक म्हणून वाचण्यात येतील :—

तक्ता

खंड	विद्यमान तरतुदीमध्ये तरतूद केलेले दिवस किंवा दिनांक	२०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षासाठी तरतूद केलेले दिवस किंवा दिनांक	५
(१)	(२)	(३)	
(क)	ज्यावर्षी इरादा पत्र मागवले असेल त्या वर्षाच्या अगोदरच्या वर्षाच्या सप्टेंबर महिन्याच्या शेवटच्या दिवसापूर्वी.	१५ जानेवारी २०२३ रोजी किंवा त्यापूर्वी.	१०
(ग)	ज्यावर्षी असा अर्ज विद्यापीठाला प्राप्त झाला असेल त्या वर्षाच्या ३० नोव्हेंबर रोजी किंवा त्यापूर्वी.	२८ फेब्रुवारी २०२३ रोजी किंवा त्यापूर्वी.	
(घ)	विद्यापीठाच्या शिफारशीनंतर लगतनंतरच्या वर्षाच्या ३१ जानेवारी रोजी किंवा त्यापूर्वी.	१ एप्रिल २०२३ रोजी किंवा त्यापूर्वी.”;	
(२) पोट-कलम (४) मधील, खंड (घ) नंतर, दुस-या परंतुकाएवजी, पुढील परंतुक दाखल करण्यात येईल :—			१५

“ परंतु आणखी असे की, दिनांक २०२३-२०२४ या शैक्षणिक वर्षासाठी, नवीन अभ्यास पाठ्यक्रम, विषय, विद्याशाखा, अतिरिक्त तुकळ्या किंवा सॅटेलाईट केंद्र सुरु करण्यासाठी परवानगी मागण्याचा अर्ज करण्याचा दृष्टीने, खाली दिलेल्या तक्त्याच्या स्तंभ (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, पोट-कलम (४) च्या खंड (क) मध्ये निर्दिष्ट केलेला दिवस किंवा दिनांक हा, २० उक्त तक्त्याच्या स्तंभ (३) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे दिवस किंवा दिनांक म्हणून वाचण्यात येईल :—

तक्ता

खंड	विद्यमान तरतुदीमध्ये तरतूद केलेला दिवस किंवा दिनांक	२०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षासाठी तरतूद केलेला दिवस किंवा दिनांक	२५
(१)	(२)	(३)	
(क)	ज्यावर्षी परवानगी मागितली असेल त्या वर्षाच्या अगोदरच्या वर्षाच्या सप्टेंबर महिन्याच्या शेवटच्या दिवसापूर्वी.	१५ जानेवारी २०२३ रोजी किंवा त्यापूर्वी.”.	

प्रकरण पाच

संकीर्ण.

<p>२०२२ चा महा. अध्या. १३.</p> <p>१९८९ चा महा. २०.</p> <p>१९९७ चा महा. ३३</p> <p>२०१७ चा महा. ६. १०</p>	<p>९. (१) यशवंतराव चक्र्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) आणि महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ (सुधारणा) अध्यादेश, २०२२ हा, याद्वारे, निरसित करण्यात येत आहे.</p> <p>(२) अशा प्रकारे निरसन झाले असले तरी, उक्त अध्यादेशाद्वारे सुधारणा करण्यात आलेल्या यशवंतराव चक्र्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ अधिनियम, १९८९, कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) अधिनियम, १९९७ आणि महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ या अधिनियमांच्या संबंधित तरतुदीन्वये करण्यात आलेली कोणतीही कृती किंवा कोणतीही कार्यवाही (काढण्यात आलेली कोणतीही अधिसूचना किंवा दिलेला आदेश यांसह) ही, या अधिनियमाद्वारे सुधारणा करण्यात आलेल्या, उक्त अधिनियमांच्या संबंधित तरतुदीन्वये करण्यात आलेली कोणतीही कृती, कार्यवाही किंवा, यथास्थिति, काढलेली अधिसूचना किंवा दिलेला आदेश असल्याचे मानण्यात येईल.</p>	<p>सन २०२२ चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक १३ याचे निरसन व व्यावृत्ती.</p>
---	--	---

उद्देश व कारणे यांचे निवेदन

यशवंतराव चहाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ अधिनियम, १९८९ (१९८९ चा महा. २०) याची कलमे १० व १०अ, कविं कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) अधिनियम, १९९७ (१९९७ चा महा. ३३) याची कलमे १२ व १३ आणि महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ (२०१७ चा महा. ६) याची कलमे ११ व १३ यांमध्ये कुलगुरुची नियुक्ती करण्यासाठी पात्रता निकषांची व निवड समिती घटित करण्याची आणि प्र-कुलगुरुची नियुक्ती करण्याची तरतूद केली आहे.

२. कुलगुरुची नियुक्ती करण्यासाठी पात्रता निकषांच्या व निवड समिती घटित करण्याच्या आणि प्र-कुलगुरुची नियुक्ती करण्याच्या तरतुदीमध्ये, विद्यापीठ अनुदान आयोग अधिनियम, १९५६ (१९५६ चा ३) अन्वये तयार केलेल्या विद्यापीठ अनुदान आयोग (विद्यापीठांमधील व महाविद्यालयांमधील अध्यापकांच्या व इतर विद्याविषयक कर्मचारी वर्गांच्या नियुक्तीच्या किमान अर्हता आणि उच्च शिक्षणातील मानके राखण्याच्या इतर उपाययोजना) विनियम, २०१८ याद्वारे विद्यापीठ अनुदान आयोगाकडून त्यानंतर फेरबदल करण्यात आले आहेत.

३. सर्वोच्च न्यायालयाने, गंभीरदान के. गढवी- विरुद्ध- गुजरात राज्य व इतर [रिट याचिका (दिवाणी) क्रमांक २०१९ चा १५२५] आणि प्राध्यापक डॉ. श्रीजीत पी. एस.-विरुद्ध- डॉ. राजश्री एम. एस. व इतर (दिवाणी अपील क्रमांक २०२२ चा ७६३४-७६३५) या प्रकरणांमध्ये असा निर्णय दिलेला आहे की, कुलगुरुचे पात्रता निकष व नियुक्ती, नेहमीच विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या संबंधित विनियमांनुसार असेल आणि जर राज्य अधिनियम, विद्यापीठ अनुदान आयोग विनियमांशी अनुरूप नसतील तर, ते, लागू असलेल्या विद्यापीठ अनुदान आयोग विनियमांशी अनुरूप करण्यासाठी त्यात सुधारणा केली पाहिजे आणि त्यात सुधारणा करण्यात येईपर्यंत, लागू असलेले विद्यापीठ अनुदान आयोग विनियम अधिभावी असतील.

४. राज्यातील विवक्षित विद्यापीठांचे कुलगुरु व प्र-कुलगुरु यांची मुदत आधीच संपलेली असून नवीन नियुक्त्या करावयाच्या आहेत.

५. वरील वस्तुस्थिती विचारात घेता, विद्यापीठांशी संबंधित असणा-या उक्त राज्य अधिनियमांमध्ये अंतर्भूत असलेल्या कुलगुरु व प्र-कुलगुरु यांच्या नियुक्त्या करण्याशी संबंधित असणा-या त्यावेळी अस्तित्वात असणा-या तरतुदी, विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या विनियमांशी सुसंगत करण्यासाठी त्यामध्ये यथोचित सुधारणा करण्याची गरज होती.

६. महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ याच्या कलम १०९ मध्ये, उच्च शिक्षणाचे नवीन महाविद्यालय किंवा परिसंस्था, नवीन अभ्यास पाठ्यक्रम, विषय, विद्याशाखा, अतिरिक्त तुकड्या किंवा सॅटेलाइट केंद्रे सुरु करण्यासाठी परवानगी देण्याच्या प्रक्रियेमधील विविध टप्प्यांसाठी विवक्षित कालमर्यादेची तरतूद केली आहे.

उच्च शिक्षणाचे नवीन महाविद्यालय किंवा परिसंस्था, नवीन अभ्यास पाठ्यक्रम, इत्यादी सुरु करण्यासाठी परवानगी देण्याच्या प्रक्रियेमधील विविध टप्प्यांसाठी २०२२-२३ या शैक्षणिक वर्षांसाठी, कालमर्यादा वाढवण्यात आली होती. त्यामुळे, २०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षापासून नवीन महाविद्यालय किंवा नवीन अभ्यास पाठ्यक्रम, इत्यादी सुरु करण्याची परवानगी देण्याची प्रक्रिया, त्याच्या विनिर्दिष्ट कालमर्यादेत पार पाडता येऊ शकली नाही. म्हणून, २०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षांसाठी, त्याकरिता वाढीव कालमर्यादा विनिर्दिष्ट करणे इष्ट आहे असे वाटले.

७. राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांचे अधिवेशन चालू नक्ते आणि उपरोक्त प्रयोजनांसाठी, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ अधिनियम, १९८९, कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) अधिनियम, १९९७ व महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ यांमध्ये आणखी सुधारणा करण्यासाठी महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी तात्काळ कार्यवाही करणे जीमुळे आवश्यक व्हावे अशी परिस्थिती अस्तित्वात असल्याबद्दल त्यांची खात्री पटली होती, म्हणून, त्यांनी दिनांक २४ नोव्हेंबर २०२२ रोजी यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) आणि महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ (सुधारणा) अध्यादेश, २०२२ (२०२२ चा महा. अध्या. १३), हा प्रख्यापित केला होता.

८. उक्त अध्यादेशाचे राज्य विधानमंडळाच्या अधिनियमात रुपांतर करणे हा या विधेयकाचा हेतू आहे.

मुंबई,
दिनांक ७ डिसेंबर, २०२२.

चंद्रकांत पाटील,
उच्च व तंत्र शिक्षण मंत्री.

(कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्व-विद्यालय (विद्यापीठ) अधिनियम, १९९७ मधील उतारे)

(सन १९९७ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३३)

१. ते ११.

**

**

**

**

कुलगुरुची
नियुक्ती.

१२. “(१) कुलाधिपती हा, कुलगुरुची पुढील पद्धतीने नियुक्ती करील :—

(क) कुलगुरुच्या नियुक्तीसाठी कुलाधिपतींना योग्य अशा नावांची शिफारस करण्याकरिता पुढील सदस्यांचा समावेश असलेली एक समिती असेल :—

(एक) कुलाधिपतीने नामनिर्देशित केलेला सदस्य, जो सर्वोच्च न्यायलयाचा निवृत्त न्यायाधीश असेल किंवा उच्च न्यायलयाचा निवृत्त मुख्य न्यायमूर्ती असेल अथवा राष्ट्रीय ख्यातीचा विख्यात संशोधक असेल वा त्याला शिक्षण क्षेत्रातील पद्धम पुरस्कार मिळाला असेल ;

(दोन) व (तीन)

**

**

**

**

(ख)

**

**

**

**

(ग) नामनिर्देशित केलेले सदस्य हे विद्यापीठाशी संबंधित नसलेल्या व्यक्ती असतील ;

(घ) समितीचे सर्व तीन सदस्य उपस्थित असल्याखेरीज समितीची कोणतीही बैठक घेतली जाणार नाही.”;

(२) व (३)

**

**

**

**

(३क) कुलगुरु म्हणून नियुक्तीसाठी समितीद्वारे शिफारस केलेली व्यक्ती,—

(क) प्रख्यात विद्वान असेल किंवा उच्च दर्जाचा प्रशासक असेल ;

(ख) व (ग)

**

**

**

**

(घ) राज्य शासनाने, कुलाधिपतीशी विचारविनिमय करून, राजपत्रात प्रसिध्द केलेल्या आदेशाद्वारे विनिर्दिष्ट केलेली अशी शैक्षणिक अर्हता व अनुभव धारण करणारी असेल.

(३ख)

**

**

**

**

(४) कुलाधिपती नामिकेत समाविष्ट असलेल्या व्यक्तीपैकी एका व्यक्तीची कुलगुरु म्हणून नियुक्ती करील :

परंतु, अशा प्रकारे शिफारस केलेल्या व्यक्तीपैकी कोणतीही व्यक्ती कुलाधिपतीला मान्य नसेल तर तो एकतर त्याच समितीकडून किंवा या प्रयोजनासाठी नवीन समिती स्थापन केल्यानंतर अशा नवीन समितीकडून नविन नामिका मागावू शकेल.

(५) ते (१३)

**

**

**

**

सम कुलगुरुच्या
नियुक्तीची रीत.
करील.

१३. (१) कुलाधिपती कुलगुरुशी विचारविनिमय केल्यानंतर, विद्यापीठासाठी सम कुलगुरुची नियुक्ती

(२) ते (५)

**

**

**

**

१४. ते १२.

**

**

**

**

(महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ मधील उतारे)

(सन २०१७ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ६)

१. ते १०.	**	**	**	**	कुलगुरुची नियुक्ती.
११. (१) व (२)	**	**	**	**	

(३) कुलपती हा, यात याखाली नमूद केलेल्या रीतीने कुलगुरुची नियुक्ती करील :—

(क) कुलगुरुच्या नियुक्तीसाठी कुलपतीला योग्य अशा नावांची शिफारस करण्याकरिता पुढील सदस्यांचा समावेश असलेली एक समिती असेल :—

(एक) कुलपतीने नामनिर्देशित केलेला एक सदस्य असेल जो सर्वोच्च न्यायलयाचा सेवानिवृत्त न्यायाधीश किंवा उच्च न्यायलयाचा सेवानिवृत्त मुख्य न्यायमूर्ती किंवा राष्ट्रीय कीर्तीचा ख्यातनाम विद्याव्यासंगी किंवा शैक्षणिक क्षेत्रामध्ये पद्ध पुरस्कार प्राप्त केलेली व्यक्ती असेल ;

(दोन) व (तीन) ** ** ** **

(छ) ** ** ** **

(ग) समितीवर नामनिर्देशित केलेले सदस्य विद्यापीठाशी किंवा विद्यापीठाच्या कोणत्याही महाविद्यालयाशी किंवा कोणत्याही मान्यताप्राप्त परिसंस्थेशी संबंध नसलेल्या व्यक्ती असतील.

(घ) समितीचे सर्व तीन सदस्य उपस्थित असल्याशिवाय समितीची कोणतीही सभा घेण्यात येणार नाही.

(ङ) ** ** ** **

(च) कुलगुरु म्हणून नियुक्तीकरिता, समितीद्वारे शिफारस केलेली व्यक्ती ही,—

(एक) एक शिक्षणतज्ज्ञ आणि उच्च दर्जाची प्रशासक असेल ;

(दोन) व (तीन) ** ** ** **

(चार) कुलपतीशी विचारविनिमय करून, राज्य शासनाकडून राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशी शैक्षणिक अर्हता व अनुभव धारण करणारी असेल.

(छ) ** ** ** **

(४) कुलपती नामिकेमध्ये समाविष्ट असलेल्या व्यक्तींपैकी एकाची कुलगुरु म्हणून नियुक्ती करील :

परंतु, कुलपतीस, अशी शिफारस केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीस मान्यता दिली नाही तर, त्यास त्याच समितीकडून किंवा या प्रयोजनासाठी नविन समिती घटित करून त्यानंतर अशा नविन समितीकडून नविन नामिका मागविता येईल.

(५) ते (१४) ** ** ** **

१२. ** ** ** **

१३. (१) ते (५) ** ** ** ** प्र. कुलगुरु.

(६) कुलपती, कुलगुरुशी विचारविनिमय करून, विद्यापीठासाठी प्र-कुलगुरुची नियुक्ती करील.

(७) ते (१३) ** ** ** **

१४. ते १०८.	**	**	**	**
१०९. (१) व (२)	**	**	**	**
(३) (क) ते (च)	**	**	**	**
<p>(छ) खंड (च) खालील विद्यापीठाचा अहवाल विचारात घेतल्यानंतर, राज्य शासनाच्या अर्थसंकल्पीय तरतुदी, आणि इतर संबद्ध घटक, नवीन परिसंस्था चालू करण्याची परवानगी मागणा-या व्यवस्थापनाची योग्यता इत्यादी लक्षात घेऊन, राज्य शासन, आपल्या निरपवाद स्वेच्छानिर्णयानुसार, त्यास योग्य आणि उचित वाटेल त्याप्रमाणे अशा व्यवस्थापनास अंतिम मंजुरी देऊ शकेल. या खंडातील अंतिम मंजुरी ही, असे नवीन महाविद्यालय किंवा परिसंस्था चालू करण्याच्या प्रस्तावित वर्षाच्या १५ जून रोजी किंवा त्यापूर्वी देण्यात येईल. अशी मान्यता राज्य शासनाकडून विद्यापीठाला कळविण्यात येईल. त्यानंतर दिलेल्या मान्यता ह्या, विद्यापीठाकडून केवळ त्यानंतरच्या शैक्षणिक वर्षातच अंमलात आणल्या जातील :</p>				
<p>परंतु, तसेच अपवादात्मक प्रकरणांमध्ये आणि कारणे लेखी नमूद करून, राज्य शासनास, विद्यापीठाने शिफारस न केलेल्या कोणत्याही अनुपालन अहवालास मान्यता देता येईल.</p>				
<p>“परंतु, आणखी असे की, २०२२-२०२३ या शैक्षणिक वर्षासाठी, उच्च शिक्षणाचे नवीन महाविद्यालय किंवा परिसंस्था सुरू करण्यासाठी इरादा पत्र मागण्याचे, अधिष्ठाता मंडळाद्वारे अर्जाची छाननी करण्याचे व ते राज्य शासनाकडे पाठविण्याचे, राज्य शासनाकडून इरादापत्र देण्याचे, अनुपालन अहवालाची छाननी करण्याचे व तो राज्य शासनाकडे पाठविण्याचे आणि राज्य शासनाकडून अंतिम मान्यता देण्याचे दिनांक वाढविण्याच्या दृष्टीने, खाली दिलेल्या तक्त्याच्या स्तंभ (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, पोट-कलम (३) च्या खंड (क), (ग), (घ), (च) व (छ) मध्ये निर्दिष्ट केलेला दिवस किंवा दिनांक हे, उक्त तक्त्याच्या स्तंभ (३) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे वाचण्यात येतील :—</p>				
तक्ता				
खंड	विद्यमान तरतुदीमध्ये तरतूद केलेला दिवस किंवा दिनांक	२०२२-२०२३ या शैक्षणिक वर्षासाठी तरतूद केलेला दिवस किंवा दिनांक		
(१)	(२)	(३)		
(क)	***	***		
(ग)	***	***		
(घ)	विद्यापीठाच्या शिफारशीनंतर, लगत नंतरच्या वर्षाच्या ३१ जानेवारी रोजी किंवा त्यापूर्वी.	१७ ऑगस्ट २०२२ रोजी किंवा त्यापूर्वी.		
(च)	ज्या वर्षामध्ये अनुपालन अहवाल प्राप्त झाला असेल त्या वर्षाच्या १ मे रोजी किंवा त्यापूर्वी.	२४ ऑगस्ट २०२२ रोजी किंवा त्यापूर्वी.		
(छ)	ज्या वर्षा असे नवीन महाविद्यालय किंवा परिसंस्था सुरू करण्याचे प्रस्तावित केले आहे त्या वर्षाच्या १५ जून रोजी किंवा त्यापूर्वी.	१ सप्टेंबर २०२२ रोजी किंवा त्यापूर्वी.”;		

(४) (क) नवीन अभ्यास पाठ्यक्रम, विषय, विद्याशाखा, अतिरिक्त तुकड्या किंवा सेटेलाइट केंद्रे सुरु करण्यासाठी परवानगी मागणारे व्यवस्थापन, ज्या वर्षापासून परवानगी मागितली असेल त्या वर्षाच्या अगोदरच्या वर्षाच्या सप्टेंबर महिन्याच्या शेवटच्या दिवसापूर्वी विद्यापीठाच्या कुलसंचिवाकडे विहित नमुन्यात अर्ज करील ;

(ख) जे अर्ज आवश्यकतेची पूर्तता करतील आणि जे विवित केलेल्या मुदतीच्या आत प्राप्त होतील केवळ असेच अर्ज विद्यापीठाकडून स्वीकारले जातील आणि ते विचारात घेतले जातील.

(ग) उपरोक्त विवित कालमर्यादेच्या आत प्राप्त झालेल्या अशा सर्व अर्जाची अधिष्ठाता मंडळाकडून छाननी करण्यात येईल आणि ते, व्यवस्थापन परिषदेच्या मान्यतेने, त्या वर्षाच्या १ एप्रिल रोजी किंवा त्यापूर्वी, व्यवस्थापन परिषदेस योग्य वाटतील अशा संबद्ध कारणांनी यथोचित पुष्टी दिलेल्या शिफारशींसह राज्य शासनाकडे पाठविण्यात येतील.

(घ) विद्यापीठाने शिफारस केलेल्या अर्जापैकी, राज्य शासनास, इतर संबद्ध घटक, राज्य शासनाची अर्थसंकल्पीय तरतूद, इतर संबद्ध घटक, परवानगी मागणा-या व्यवस्थापनाची योग्यता, इत्यादी बाबी विचारात घेऊन, त्याच्या पूर्ण विवेकानुसार त्याला योग्य व उचित वाटतील अशा परिसंस्थाना त्या वर्षाच्या १५ जून रोजी किंवा त्यापूर्वी परवानगी देता येईल :

परंतु, असे असले तरी, अपवादात्मक प्रकरणामध्ये आणि विद्यापीठाने शिफारस न केलेल्या कोणत्याही अर्जाच्या बाबतीत, राज्य शासनास, कारणे लेखी नमूद करून मान्यता देता येईल.

“परंतु, आणखी असे की, २०२२-२०२३ या शैक्षणिक वर्षासाठी, नवीन अभ्यास पाठ्यक्रम, विषय, विद्याशाखा, इत्यादी सुरु करण्यासाठी परवानगी मागण्याचा अर्ज करण्याचे, अधिष्ठाता मंडळाद्वारे अर्जाची छाननी करण्याचे आणि तो राज्य शासनाकडे पाठविण्याचे आणि राज्य शासनाकडून परवानगी देण्याचे दिनांक वाढविण्याच्या दृष्टीने, खाली दिलेल्या तक्त्याच्या स्तंभ (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, पोट-कलम (४) च्या खंड (क), (ग) व (घ) मध्ये निर्दिष्ट केलेला दिवस किंवा दिनांक हे, उक्त तक्त्याच्या स्तंभ (३) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे वाचण्यात येतील :—

तक्ता

खंड	विद्यमान तरतुदीमध्ये तरतूद केलेला दिवस किंवा दिनांक	२०२२-२०२३ या शैक्षणिक वर्षासाठी तरतूद केलेला दिवस किंवा दिनांक
(१)	(२)	(३)
(क) व (ग)	***	***
“(घ)	ज्या वर्षी राज्य शासनाने परवानगी दिली असेल त्या वर्षाच्या १५ जून रोजी किंवा त्यापूर्वी.	१७ ऑगस्ट २०२२ रोजी किंवा त्यापूर्वी.”.
(५) ते (९)	***	***
११०. ते १४८.	***	***
अनुसूची.	***	***

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

[सन २०२२ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ३०.]

[यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ अधिनियम, १९८९, कवि कुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय (विद्यापीठ) अधिनियम, १९९७ आणि महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ या अधिनियमांमध्ये आणखी सुधारणा करण्यासाठी विधेयक.]

[विधानसभेने दिनांक २१ डिसेंबर, २०२२ रोजी संमत केल्याप्रमाणे.]

[श्री. चंद्रकांत पाटील,
उच्च व तंत्र शिक्षण मंत्री.]

राजेन्द्र भागवत,

प्रधान सचिव,

महाराष्ट्र विधानसभा.

शासकीय मुद्रणालय, नागपूर